

27.06.2008

Teabelehe *Vormsi Sõnumid* eesmärgiks on anda informatsiooni saareelu puudutavatel teemadel, käsitleda saare probleeme ning arendust.

Õnnitleme !

Eesti Vabariigi sünnipäeval, 24. veebruaril, toimus Vormsi vallavanema Ene Sarapuu ja volikogu esimehe Ivo Sarapuu pidulik vastuvõtt Vormsi rahvamajas. Vormsi sümboliga klaasist meenega tunnustati:

Kristina Rajando – panuse eest Vormsi pärandkultuurist pärineva käsitöö taaselustamisel, tutvustamisel ja propageerimisel.

Sofia Zinkova – selle eest, et ta pühendas kõik oma tööaastad vormsilaste teenimisele meditsiinitöötajana ning on suure südamega inimene.

Liina Piirsalu – pikaajalise elutöö eest Vormsi Põhikooli eesti keele õpetajana, kes on olnud üheks laste lemmikõpetajaks mitme põlvkonna vältel.

Ellen Järv – isikliku panuse eest kogukonna toimetuleku korraldamisel; ta on olnud pikka aega volikogu liige, jahiseltsi esimees ja volikogu esimees, juhtinud volikogu alatiste komisjonide tööd.

Oskar Friberg – on oma tagasihoidlikul, väärikal moel tutvustanud ja esindanud ennast, vormsilasi ja Vormsit teda küllastanud arvukatele eestimaalastele ja välisriikide külalistele.

Juhan Ranne - on olnud jahiseltsi esimees ja volikogu esimees, Vormsi metsade ja looduse hoidja.

Tänukirjaga tunnustati **MTÜ Vormsi Kodukandiühingut** eduka koostöö eest ja kodanikualgatuse rajatud Vormsi koduloomuuseumi eest.

MTÜ EELK Vormsi Püha Olavi Kogudust pikaajalise ja eduka koostöö eest ning sotsiaaltöö korraldamise eest Vormsil.

MTÜ Läänerannikut Eestis laialdasemalt Vormsit positiivselt tutvustanud eduka Vormsi prügimajade projekti eest.

Välja kuulutati Vormsi valla sümbolika konkursi võitjad. Võitjaks on ka rahvahääletusel kõige rohkem hääli saanud töö, mille autoriteks olid **Ege Kanarbik ja Ain Streng**.

Soovime õnne ja rõõmu!

16. jaanuaril sündis **Kadi Põdersalu** ja **Rauno Kivilo** peres tütar **Liis**.

16. aprillil sündis **Kristel** ja **Priit Orutalu** peres tütar **Liisa**.

Soovime jõudu, jaksu ja tervist.

22. märtsil oli **80. juubelisünnipäev** Vormsi kauaaegsel metsaülemal **Juhan Rannel**.

24. juunil oli **70. juubelisünnipäev** **Galina Koževnikoval**.

14. veebruaril tähistas oma **60. juubelisünnipäeva** **Ants Valm**.

Soovime õnne ning oskust ja julgust õigeid valikuid teha !

Põhikooli lõpetasid sel kevadel Vormsi noored **Kadi Paesüld, Nikolai Fomitšjov, Johanna-Liisa Müürisepp, Maaja Puurmann**; gümnaasiumi lõpetasid **Triin Savisto** ja **Margus Kägu**.

Soovime head kooliteed !

Vormsi lasteaia lõpetasid ja sügisel alustavad oma kooliteed **Rachel Sarapuu, Joosep Valm** ja **Erki Kanarbik**.

Käesolevas numbris

Meenutamaks eelmist aastat— head ja vead 2

Valla eelarve 2008 2

Praamiliiklus 3

Mis on see Vormsi asi ? 3

Vormsi kultuuripäevad 5

Hariduselu 6

Keskkonna-teema— 7

Teated 10

Tagasivaade aastasse 2007

Selle aasta sees on see esimene Vormsi Sõnumite number. Kokkuvõtlik tagasivaade aastale 2007—suuremad "hopaad" ja "fopaad":

“+”

Palju väikseid vormsilasi - kuigi statistiliselt on tõestatud, et vormsilaste juurdekasv on aeglasem kui mujal Eestis, sündis 2007. aastal meil lapsi enam kui viimastel aastatel. Loodetavasti on lõplikult möödunud ajad, mil saarel sündis vaid üks laps kahe aasta tagant.

Vormsi kodukoha aabits Göteborgi raamatumessil - lisaks sellele, et tegemist on suurepärase trükise ja näitega sellest, kuidas ka väikesaare elanikel jagub ainulaadseid ideid, jägamistvääriivaid kogemusi ning professionaalset edumeelsust, on aabitsast saanud omamoodi kohalik *Nokia*. Kellel veel pole - küsige!

Tasapisi tekkiv arvamuse avaldamise julgus - kiitus kõigile, kes julgevad oma arvamust avalikult välja öelda, põhjendada ja vajadusel selgitada. 2007. aastal jäid silma arengusuundade arutelud, metsateema, *Vormsi asja* ajamine. Loodetavasti on ka blogipidamine peagi tabustatusest väljas.

Vormsi vald parima heakorraga omavalitsus Läänemaal - au ja

kiitus kaunite kodude- ja maaomanikele, kes ei pea paljaks oma koduõue ning metsade-maade hooldamist. Muuhulgas kiideti ka niidetud heinamaade eest.

Hullo kaupluse uus vana ilme - taas päästetud tükike saare kultuuripärandist.

“-”

Uued töökohad - vallavalitsus on eeskujuliku töökohtade loojana suurendanud ametnikkonda. Kasu on sellest siis, kui saarerahva hüvanguks ka rohkem tehtud saab.

Lõputa remont kooli katlamajas - juba teist aastat remonditakse kooli katlamaja ja keegi ei oska vastata, millal tants katla ümber lõpeb. Renoveerimisjärgses katlamajas kulus aga kütteks hoolimata soojast talvest kaks korda rohkem puid kui varem.

Riigi toetus metsaveoautode üleveole - praamidotatsiooni kasutamine metsaveoautode üleveo soodsamaks muutmiseks pani mõtlema metsamajandaja staatuse üle Vormsi saarel. Eks igas kultuuris ole neid, kes on teistest eelistatumas seisus.

Metsaautode eest seisev vallavõim lubas, et reisijapileti hind ei tõuse—siiski-siiski—metsamajandajad kavaldasid vormsilased üle.

Umbusaldus versus. usaldus -

suutmatus oma tööga toime tulla viis vallavanema korduvate umbusaldusaaldusteni volikogus. Hääletused näitasid, et usaldajaid on siiski rohkem. Kui suur on aga tegelik usaldus ja kuniks seda võimu juures olles osta saab?

Metsasaaga - enam kui 200 lageraiete vastu kogutud allkirja ning üleriigiline tähelepanu ei paista olevat piisav, et otsustajad metsade kaitseks ka midagi reaalselt ette võtaksid. Kui viidata eelmise volikogu koosseisu poolt hääletatud Vormsi kaitsemetsade staatusele, ei taha sellest justkui keegi kuulda. Ju on harvesteri hääli kaalukam.

Kohalik kaubandusmonopol - saare toidukaupade hinnad on ehmatanud nii kohalikke kui külalisi juba aastaid. Nüüd ei korrigeeri hindasid enam ka konkurents. Võivad need, kel tihedamalt asja mandrile, teised sõltuvad poepidaja tulusoovist ning inimlikkusest.

Ettevõtlustoetused ettevõtlusega lõpetajatele—valla ettevõtlustoetuse saamisel on tingimuseks töökoha loomine. Eelmisel aastal sai aga ettevõtlustoetust *Külapoe* eelmise omanik ning teistegi toetuse saajate poolt loodud töökohti ei ole just palju.

Vormsi on taas pidevalt kättesaadava kohapealse meditsiiniabita väikesaar—see ei vaja kommentaare.

Vormsi valla eelarvest aastal 2008

Volikogu poolt kinnitatud 2008 aasta eelarve on veidi üle **9 miljoni** krooni (9 070 895 kr). Valla omatulud ja riigipoolsed toetused jagunevad ligikaudu pooleks. Omatulust moodustub üle 90 % füüsilise isiku tulumaks ja maamaks, kokku veidi üle **4,6 miljoni** krooni (4 650 665 kr).

Suurim kuluartikkel on kooli omava väikese valla puhul **haridus**. Kokku nähakse koolile eelarves 2,07 miljonit, lisaks lasteaia osa 458 tuhat krooni.

Valla eelarves suureneb ka sel aastal oluliselt **valitsemiskulude osa**.

Vallavalitsuse kulutusteks on 2008. aastal plaanitud 1, 43 miljonit ja volikogu kuluks 216 tuhat krooni. Kui siia lisada veel kinnisvara- ning sotsiaaltöö- ja haridusspetsialisti töötasud, siis, mida Isamaaliidu nimekirja pidevalt kritiseerinud on.

Valla **teede** investeringuteks ja

korrashoiuks on eelarves 577 tuhat krooni, millest tuleb kahjuks maha lahutada 300 000 krooni, mis tasutakse eelmisel aastal tehtud Hullo-Borrby tee remondi eest.

Vallavalitsuse kava kohaselt on plaanis parendada Rälby ja Diby sadama teed ja võimalusel remontida Sviby-Rälby või Kärre tee.

Erinevad **sotsiaalsed** teenused ja toetused eakatele, peredele, lastele ja töötutele on summas 557 tuhat krooni

Suuremate **investeringutena** on sel aastal vallal nüüdseks lõpetatud Hullo kauplusehoone renoveerimine (ligi 400 tuhat krooni), rahvamaja katuse vahetus (410 tuhat krooni), Hullo kiigeplatsi renoveerimine (150 tuhat krooni), jäätme pressi soetamine ja jäätmejaama ehitus (490 tuhat krooni), plaanitava Hullo tankla detailplaneeringu koostamine (100 000 krooni).

Tervishoiule on plaanitud sel eelarveaastal 245 tuhat krooni, mille kasutamise sõltub tegelikult sellest, kas saarele leitakse inimene, kes osutab püsivat meditsiiniteenust.

Jäätmekäitluse (kõik, mis seotud saarel prüügiga) püsikuludeks on plaanitud 207 tuhat krooni.

Plaanitud kolmeteistkümnemele **kultuuriüritusele** on eelarves 115 tuhat krooni; nendest suuremad ja kulukamad on Olavipäev (60 000 kr), Jaanipäev (25 000 kr), Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine (20 000 kr).

Laenude tagasimaksmisele kulub 107 tuhat krooni.

Loodan, et eelarveraha kulutatakse arukalt ja sihtotstarbekohaselt ning et Vormsi valla ei tule tegeleda negatiivse lisaelarvega.

Meelis Mägi

Volikogu liige, nimekirja Isamaaliit nimel

Praamiliiklusest

Meie elu ja olu on väga paljus seotud ja sõltuv ühendusest mandriga.

Mis olnud, mis tulemas?

2008. a. oli **Kihnu veeteede** and-metel Vormsiga ühendust pidaval parvlaeval:

- reise arv kokku 1912 (lepingujärgseid 1765, seega lisareise 147);

- reisijate arv kokku 50 242 (kohalikke 20 175, mittekohalikke 30 067);

- veetud sõidukite arv kokku 16 631 (sõidua autod, bussid, haagised ja veoautod; kohalikke 8318, mittekohalikke 8 313; üle 23 kohalike reisibusside arv oli 107

- kokku oli jalgratta ülevõetud 1982; mootorrattaid 182.

15. detsembril toimus Vormsi rahvamajas **koosolek**, mille aruteluteemaks oli praamiliiklus.

Praami kasutajad jagati tinglikult järgmistesse gruppidesse: a) saareelanikud, kes liikleavad autoga; b) saareelanikud, kes liikleavad ühistranspordiga; c) ettevõtjad; d) suvitajad; e) turistid/külalised.

Tõdeti, et olukord tänases ühenduses saare ja mandri vahel ei ole katastroofiline, kuid seda saab ka paremaks muuta. Toimus elav arutelu selgitamiseks välja **milline on see praam, mis oleks parim sellele**

liinile. Sõna võtsid spetsialistid Ivo Kallas Kihnu Veeteedest ja Harry Rosenblad.

Korraldajate poolt tehti koosoleku arutelu tulemusena järgmine kokkuvõte:

- *praami kasutajate poolt vaadatuna, oleks Rohuküla – Sviby liini teenindama parim järgmistele tingimustele vastav laev: piisav, oludele vastav jääklass, ümberpööramise vajaduse puudumine (aja kokkuhoid), ~ 40 sõiduauto kohta, kandevõime 200 T;*

- *kindlasti on vaja süvendada praamiteed (viimane süvendamine ja kanali puhastamine toimus 80- ndate keskel);*

- *jäätee lahtioleku ajal peab praam liikuma vähemalt kord päevas;*

- *käesoleval hetkel tuleb parandada praami- ja bussigraafikute sobivust üksteisega ning seda olukorra muutudes ka edaspidi jälgida;*

- *parandada senini ebaefektiivselt toimunud broneerimissüsteemi.*

Vaadates talvise poolaasta praami täituvust, siis tekib küsimus, et kes selle 40 – kohalise praami sõidu väljapool puhkuste hooaega kinni maksab? Puuveoautod ja turismibussid mahuvad peale ju väiksemalegi praamile; kas neid peab siis korraka nii mitu peale mahtuma? Kas ei võiks olla suund ikka rohkem sellele, et efektiivne praam, aga et

tihedamini käiks?

Selle aasta maikuu, suvise graafiku kehtestamisega, muutusid ka **praami piletihinnad**. Vallavanema sõnul vald osales läbirääkimistel uute piletihindade kehtestamisel. Vallavalitsuse 5. märtsi istungi protokollis seisavad järgmised tehtud ettepanekud: *kohalikele inimestele piletihindu mitte tõsta. Kaaluda võimalusi kohalike inimeste hinnatõusuks planeeritud raha leida sisemise töökorralduse arvelt, tõhustada kontrolli ning müüa sooduspileteid ainult kohalikele elanikele. Vajadusel teha ka reisijatele sooduskaart, mis kehtiks ainult koos isikut tõendava dokumendiga. Vallavalitsus nõustub ettepanekuga, et kohalike elanike sooduspiletid võiks ümardada täiskroonideni.*

Kihnu veeteede poolt on rakendatud tänaseks üsna sõbralik

broneeringusüsteem—broneerida saab nii interneti vahendusel **www.veeteed.com**, e-mail **vormsi@veeteed.com** kui ka telefoni teel **44 31 069, 5272974**. Iseküsimus on see, et mitu % täituvusest peaks broneering olema. Ja kas praami– ja bussigraafik ikka sobivad? Need asjad peaks vallavalitsus praktilise pilguga üle vaatama ja vajadusel tegema muudatusettepanekud.

Vormsi asi

Nii pealkirjastasid kutse ühisarutelule Jaak Kaabel ja Urmas Pau. **15. detsembril** toimus Vormsi rahvamajas üle hulga aja **rahvakoosolek**. Vormsilaste huvi oli suur, mida näitas ka esimesel koosolekul osalejate arv. Osalejad pakkusid, et sellistel koosolekutel peaks kindlasti olema mingi juriidiline formaat, et siit tulnud ettepanekuid ja seisukohti võetaks tõsiselt ning neil oleks ka jõudu. *Püsiastutusega väikesaarte seaduse* alusel üldkogu formaadis on õiguslikku siduvust raske saavutada, kuna üldkogu puhul on vajalik jälgida kvoorumi nõuet, püsielaniku staatust ja on kindel reglement materjalide ja päevakorra osas. Otsustati jääda osalejate registreerimisega rahvakoosoleku vormi juurde. Kui kohal on

märkimisväärne hulk vormsilasi, siis on koosoleku temaatika vallale siduv. Ka *Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus* sätestab, et vähemalt ühel protsendil hääleõiguslikel vallaelanikel, kuid mitte vähem kui viiel hääleõiguslikul vallaelanikul, on õigus teha kohaliku elu küsimustes vallavolikogu või -valitsuse õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks algatusi, mis võetakse arutusele hiljemalt kolme kuu jooksul. Iseenesest ongi vallavalitsus esimene, kelle poole vormsilane pöörduma peaks sedasorti küsimustes, mida rahvakoosolekutel arutatakse. Ja kuna osalejate seas on ka palju vallas ning volikogus ametis olevaid

inimesi, siis on loomulik, et idee ja ettepanekud jõuavad otseselt valla otsusteni, s.h. ka üldplaneeringu ja arengukava täiendamiseni. Kui peaks tekkima vajadus mõne konkreetse projekti läbiviimiseks ja projekti jaoks raha taotlemiseks, siis selleks tarbeks saaks kindlasti ka vastava MTÜ vms. Lepiti kokku, et järgmise koosoleku aeg ja teema pannakse paika eelmisel koosolekul, kindlat sammu ei peeta, vajadusel korraldatakse kokkusaamisi tihemini.

Esimese koosoleku aruteluteemaks oli praamiliiklus, millest oli juttu eespool.

(järg lk. 4)

(algus lk. 3)

Teise, **26.jaanuaril** toimunud koosoleku teemaks oli **saare areng ja selle suunad, planeeringud ja ehitamine**. Korraldajate poolt tehti selline kokkuvõte.

Koosolekust jäid seoses valla üldplaneeringuga kõlama eelkõige järgmised mõtted:

- vormsilaste arv võiks 10-20 aasta jooksul kasvada suurusjärguni 500-1000 inimest.

- eluasemed peaksid asuma peamiselt olemasolevates külates ehk vanad vundamendid tuleks üles ehitada. Vähesel määral võivad ehitatavad hooned asuda Vormsi mõistes ka mittetraditsioonilistes asukohtades, s.t. väljaspool külasid, kuid seal tuleks kaaluda küllaltki suurte krundi miinimumsuuruste kehtestamist.

- ei tohiks ehitada põllu- ja metsamassiividele.

- tuleks senisest tugevalt rõhutada Vormsile ajalooliselt külale ja ehitusele omast stiili. Väljaspool külasid omaette asuvad hooned võivad olla pisut vähem traditsioonilised.

- valla ehitusmääruses tuleks kehtestada väga täpsed nõuded hoonete arhitektuursetele lahendustele.

Arutelu tulemusena selgus, et Vormsi valla üldplaneering kajastab suures plaanis neid väärtusi, mida vormsilased oluliselt peavad.

Üldplaneering on põhimõtteliselt kooskõlas vormsilaste soovide ja nägemustega saare arengust. Samas tuleb üldplaneeringuga edasi töötada ja täpsustada ja edasi arendada, eelkõige rahvaarvu kasvu soodustavate tegurite osas.

Märtsikuu rahvakoosoleku teemaks plaaniti **pääste- ja kriisiabi**.

Veel teisigi arutelukoosolekuid on toimunud sel aastal—avatud, aga kitsamale sihtgrupile. Eks ole seegi Vormsi asi.

16. jaanuaril toimus eakate päevaprobleemide arutelukoosolek.

Suurimaks mureks on see, et arstiabi kättesaadavus on halvenenud. Vajadus selle järele, et saarel oleks püsivalt kättesaadav alaline meditsiiniabi, on suur.

Sageli ei ole transpordi puudumisel võimalik osaleda üritustel ega saarelt

väljas käia. Vallavanema sõnul on üritustel osalemise soovist vaja teatada valla sotsiaaltöötajale ning siis on võimalik valla poolt korraldada ka transporti. Pensionäridel oleks vaja ka mandril käia—poes, arsti juures ning miks mitte ka näitustel ja lihtsalt kohvikus. Seda ei oleks ju palju, korraldada selliseid sõite. Kuid millegipärast ei ole seda valla poolt senini tehtud—pigem on asi suhtumises, kui selles, et ei ole võimalik.

Suuremaks mureks oli ka kooskäimise ruumide küsimus. Vald pakkus omalt poolt selleks koolituskeskuse ruumid. Igal teisipäeval tuldi siia kokku käsitööd tegema ja niisama juttu puhuma. Aktiivselt osalesid ka nooremad käsitööhuvilised. Jätkatakse sügisel, pärast suviseid aiatöid.

Vallavanema sõnul tuleb probleemide korral inimestel endil võtta valla sotsiaaltöötajaga ühendust, et saaks leida lahendust; samuti võiks julgelt ka ise ettepanekuid teha.

6. veebruaril toimus jätkuna detsembrikuu haridusteamalisele ümarlauale koosolek, kus peamiseks arutlusteemaks kujunes toimiva põhikooli säilimise vajadus. Kas luua väikeses mahus õpilaskodu või toetada majutusperede varianti? Arutati veel kooli "oma näo" kujunemist/kujundamist, võimalust kasutada ära meie häid võimalusi loodusläheduse, õuesõppe süsteemsemaks arendamiseks, integratsiooni kultuurilooa. Uued kokkusaamised toimusid märtsis ja mais. Eks ikka selleks, et elu saarel säiliks.

Mitmed küsimused ei ole olnud otseselt suurte koosolekute arutlusteemaks, aga tegelikult puudutavad omamoodid meid kõiki. Loomulikult on selleks ka **maa ja maaksutus, jätkuvalt riigimaade edasine staatus, maade munitsipaliseerimine**. Vastuseks keskkonnaninistri kirjale, mis puudutas jätkuvalt riigimaade edasist saatust—tsiviilkäibesse andmist—saadeti märtsis vallapoolne arvamus, mille sõnastamiseks moodustati ajutine komisjon. Selles kirjas seisab: *Vormsi vallavolikogu ja vallavalitsus teevad ettepaneku reformimata maade müügil arvestada Vormsil väikesaare erisusi ja rakendada maade müügil valikpakkumist. Teeme ettepaneku*

esimeses järjekorras suunata valikpakkumisega tsiviilkäibesse reformimata metsamaad eesmärgiga võimaldada Vormsi püsielanikel osta oma tarbeks metsa ja parandada sellega püsielanike toimetuleku ning ettevõtluse arendamise võimalusi. ...

Teeme ettepaneku Vormsi vallas reformimata põllumajanduslikku maad "Riigivaraseaduse" alusel üldse mitte müüa, vaid panna välja kasutusvaldusesse andmiseks. Juhul kui põllumajandusliku maa kasutusvaldusesse andmist Vormsi vallas ei rakendata, teeme ettepaneku suunata põllumajanduslik maa tsiviilkäibesse valikpakkumisega Vormsi elanikele, põllumajandusega tegelejatele.

Omaette teema on põllumajandusmaade kasutus. Valla andmetel on vabu põllumaid vaid 125 ha ringis. Ümberringi on söötis maad, aga põllumajandusega tegelejatel on suur ebakindlus edasise suhtes. Selleks on mitmeid põhjusti.

Maavalitsuset tuli valda kiri põllumajanduslike maade kasutusvaldusesse andmise kohta 2007. a. mais. Vabu põllumaid väljapanekuks oli ainult 4 tükki kogupindalaga 27,04 ha. Kiri seisib ametniku lauasahtlis ligi aasta. Miks? —on mõistetamatu.

8. aprill 2008 vallavalitsuse protokollist võib lugeda, et vallavanem tutvustas Vormsi Kodukandiühinguga peetud läbirääkimisi. *On saavutatud suuline kokkulepe, et Vormsi Kodukandiühing aitab korraldada oma liikmete maade rentimist Vormsi elanikele. Kes tahaksid võtta rendile Vormsi Kodukandiühingu liikmetele kuuluvaid maid võivad pöörduda otse maaomaniku või kodukandiühingu poole. Maa rentija võiks maa korras hoida ja tasuda renditud maa eest maamaksu.* Omamoodi tore, aga siiani on ikka nii olnud, et maa omanik vastutab maa korrashoiu ja maamaksu tasumise eest. Miks vald ei nõua seda maaomanikelt? Teame ju kõik, kui tulehtlikud on meie kulustunud söötis põllud. (järg lk. 5)

(algus lk. 4)

Kehtestatud Vormsi valla üldplaneeringu järgi külasadamate juurde jääv maa munitsipaalomandisse taotletav.

Samas on Diby ja Norrby piirivalveobjektide juurde teenisndusmaa välja mõõdetud samas ulatuses. Siseministeeriumi andmetel on plaanis nende maade müük oksjonil riigivara aktsiaseltsi kaudu. Vald on selle vastu nüüd küll protestinud, kuid kas võetakse kuulda valla arvamust ?

Vormsi asi on ka pikemat aega räägitav **jäätmeteema**: *Teeme ära 2008*, uus jäätmemaks ja jäätmejaam. Prügimajade ja sorteeritult kogumise süsteemi rakendamise eesmärgiks on hoida meie saar puhtana, aga samas aitab see vähendada saarelt äraveetava prügikogusega seonduvaid kulutusi. Mõte on ärgitada inimesi sorteeritult jäätmeid konteineritesse panema ja pakendid taaskasutusse suunama. Mõni aeg tagasi oli üleval

idee, et nendes külates, kus asi toimib, oleks inimestel ka prügimaksu soodustus. Tegelikult aga jäätmemaks inimestel kordades kasvab. Ja väljaostetud plastikpudeleid ja plekkpurke ei saa saarel ikka veel tagasi müüa. Jäätmete käitlemise eest peaks tasuma loogikaga - kellel rohkem tekib, see ka rohkem maksab. Vormsil kehtestas vallavalitsus aga kõrgema maksu ka füüsilisest isikust ettevõtjatele (FIE-dele), arvestamata nende tegevust. Põhjendati seda järgmiselt—: kellel sissetulek suurem, see ka rohkem maksu. Kas saare FIE-del on ikka suurem sissetulek kui palgalistel, on juba iseküsimus. Selline lähenemine on aga kindlat põhjendamatu. Vald saadab prügiarve kõigile kinnistupõhiselt, kus on elu- või suvemaja. Aga kus on öeldud, et inimene ei või sõlmida tekkivate jäätmete käitlemise osas lepingut

hoopis mõne firmaga otse ? ! Ja kuidas on ikka selle pakendiringlusega ? Kuigi volikogu tegi oma otsuse plaanitava jäätmejaama asukoha suhtes, leiab vallavalitsus ikka, et jäätmejaama jaoks on Kersleti kõige sobivam paik. Arendus- ja majandusnõuniku sõnul ei pidavat sellest sugugi vallal transpordikulu suurenema, kui veame jäätmed kõigepealt saarel sadamast kõige kaugemasse külasse ja siis sealt tagasi sadamasse. Tõepoolest—valla kulutused ei suurene, sest inimesed maksavad selle ju kinni. Jäätmete hinnad on kujundatud ju põhimõttel, et jäätmevaldaja (saare elanikud ja ettevõtted) kannab jäätmete kogumise ja ladestamisega seonduvad kulud!

Vormsi asi on ka valla eelarve kasutus, aga sellest põhjalikumalt juba pärast volikogu istungit ja revisjonikomisjoni ärakuulamist.

Vormsi kultuuripäevad

Vormsi on omanäolise aja- ja kultuurilooa väikesaar. Mõtte, korraldada Maria Murmani sünniaastapäeval Vormsi kultuuripäevad, esitas ühel kooli arenguteemalisel ümarlaval Anu Streng. Age Kõiveer võttiski selle asja korraldada ja teisipäeval 4. märtsil sai Vormsi ajaloolise koolimaja juurest alguse Vormsi kultuurimatk. Saare giidi Koit Kõiveeri saatel külastati Hullos Vormsi kultuurilooa seotud paiku. J.S. Rotalia ja K. Kreegi haudade juures andis selgitusi lasteaia õpetaja Jana Kokk, kirikus andis selgitusi Ene Rand. Matka ajal jäädvustasid Vormsi kooli praegused õpilased fotodele killukesi saare kultuuriväärtustest.

Laupäeval 8. märtsil avati Vormsi koolimajas kultuuripäevade konverents. Eestirootslastest ja Vormsi ajaloo rääkis Bo Nyman. Pärast Maria Gilberti ja Vormsi noore laulja Johanna—Liisa Müürisepa poolt tehtud sissejuhatuset vaadati Mariale pühendatud filmi "Naine saarelt". Sven Svärd andis ülevaate vormsirootslaste põgenemisest II Maailmasõja ajal ja elamaasumisest Rootsi. Sven on varemgi saarel Vormsi ajaloo rääkinud ning väga huvitavad on suvised ringkäigud tema selgituste saatel Sveni kodukülas

Kärslätis. Ilmar Kopplemaa tutvustas oma pere Vormsilt pärit tarbeesemete kogu. Päeva lõpus esines Vormsi rahvatantsurühm. Pühapäev algas jumalateenistuse ja Sofia Joonsi esitatud rahvapäraste koraalidega. Sofia tutvustas talharpat ehk hiiu kannelt nii, et vormsilastelgi tekkis tahtmine selgeks õppida selle pilli meisterdamine ja mängimine. Jonne Berggren andis ülevaate Rootsi Vähemusrahvuse Kultuurinõukogu eesmärkidest ja tegevusest. Jorma Friberg rääkis ja näitas pilte Vormsi paadi- ja laevaehituse ajaloo. Selleaastased kultuuripäevad lõpetas ühine arutelu. Kirjapandud huvitavamate teemade edasiarenduse osas valiti ka vastutajad – eestvedajad. Kuna huviliste ring suur ja eestvedajad olemas, siis on üsna kindel, et need päevad muutuvad traditsiooniks. Korraldatud kultuuripäevad on üks osa laiemast tegevusest saarel, mis aitab hoida sidet saare ajaloo, hoiab elavana kultuuritraditsioone, seob meie lapsi ja noori kodusaaressa. Mõned aastad tagasi Vormsi käsitööselt korraldatud käsitööpäevade ajal õpetasid meie auväärset Elviine Smedberg huvilisi vormsi seelikut kurrutama, Oskar Friberg võrgulina kuduma, Evi

Taurafeldt kirivööd punuma ja Lars Lindström pastlaid meisterdama. Kristina Rajando on uurinud, tutvustanud ning talletanud materjali Vormsi rahvarõivast. Käsitöötegija Ene Rand õpetab nii Vormsi tüdrukutele kui ka auväärsematele käsitöötegijatele käsitööd, mille motiivid on pärit aastate tagant; ka kooli käsitöötundide ainekava on plaanis teha vormsisisuliseks. Sel aastal on Vormsi koolis läbivaks teemaks J. S. Rotalia ja koduloouurimine. Lasteaia hoovis on õpetaja Jana Koka kujundatud mänguväljak, mis järgib Vormsi 8-kujulist ringteed ja kus iga küla tähistab iseomane ajaloolis – kultuurilooline sümbol - nii on siin paat, tuulik, laululava, ei puudu ka troll. Ja muidugi meie oma Vormsi kodukoha aabits. Oma kodusaaressa meisterdab ehtsaid Vormsi paate Algor Streng. Mere kaudu tulid saarele kunagised asukad, meri on ajast aega andnud saarerahva toidulauale leivakõrvase, meri ühendab meid muu maailmaga. Otse loomulikuna on kõik merega seonduv osa meie saare kultuuriloost, mida uurida, talletada ja millega seonduvaid traditsioone saare igapäevaelus edasi kanda.

Kooliaasta 2007/2008

Lõppevat kooliaastat iseloomustavad mitmed arutelud olulistel olevikku ja tulevikku puudutavatel teemadel ja loomulikult igapäevane põhitöö: õppimine, õpetamine ja koolielu toimivana hoidmine.

Tegime ise ja osalesime ettevõtmistes, millest mitmed on meie kooli jaoks traditsiooniks kujunenud või kujunemas: sügismatk, sügisnäitus-laad, jõulutöötoad, kultuurimatk, paadi tõrvamine, kooliaia korrastamine, vastlapäeva-võistlused, spordipäevad, osalemine projektides GLOBE ja „Tere Kevad”, Ökokratt, kevadine õppereis Ida-Virumaale, lõpupiknik jt. Suvel on võimalik osa võtta järjekordsest, juba 9-ndast Vormsi-Libatse jalgrattalaagrast, seekord on teemaks loomad. Juuli lõpus tähistame kooli 70-ndat aastapäeva.

Sellel õppeaasta teisest poolaastast seadsime tublimate

õpilaste äramärkimiseks ja meelespidamiseks sisse autahvli. Autahvliil on kõik meie õpilased ja igaüks neist on millegagi silma paistnud ja olnud parim.

Algatasime arutelu kooli tuleviku teemadel, ajendiks peamiseks mure õpilaste vähesuse pärast, mis tingib selle, et on raske hoida koolis toimivana head sotsiaalset – ja õpikeskkonda. Ellujäämise võtmeküsimuseks kujuneb lähiaastatel see, kui suureks kujuneb õpilaste arv koolis ja eriti 3. kooliastmes (7. – 9. klass). Jätkame plaane õpilaskodu jms alternatiividega. Väga oluline on hoida kooli arenevana, et suudaksime õpilastele pakkuda head ainealast haridust ning klassiruumis toimuvale piisavat täiendust ja tuge teiste õppevormide ja tegevustega.

Olemasoleva süsteemi igapäevase rütmi elushoidmise kõrval oleme püüdnud ära tunda ja süsteemsemalt arendada oma tugevusi. Järgmisel

õppeaastal tahame alustada õppeaastat läbiva hobuseprojektiga, mille käigus iga õpilane teeb väikese uurimise ühe Vormsil elava hobuse kohta, eesmärgiks on viia õppetegevust ka kooliruumidest välja, anda õpilastele võimalus kujundada oskusi süsteemse uurimise teostamiseks, suunata laste huvi ja hoiakuid looduse, loomade suhtes. Lisaks on mõtteid erinevate teemanädalate elluviimiseks. Rohkem tahame kindlasti haarata kooli tegemistesse inimesi väljaspoolt kooli, et kool oleks osa saarest, mitte eraldatud ja omaette. Täname neid, kes juba on kooliga kaasa mõelnud või mingil moel meid aidanud.

Age Hälvin

Vormsi Lasteaed – Põhikooli direktori

Tagasivaade Vormsi lasteaia õppeaastale 2007/2008

Järjekordne tegus õppeaasta on lõppenud. Üritusi ja tegemisi jätkus läbi aasta, kus läbivaks teemaks keskkond. Käisime keskkonnaspetsialist Elle Puurmanni juhendamisel uurimas - avastamas saare lääneringi põnevaid paiku – Suuremõisa pargis, Saxby rannikul, Hundikivi juures metsas... Kohaliku jäätmekäitleja Andres Kochiga arutleti prügi tekkimise, selle sorteerimise ja edasise ümbertöötlemise üle. Prahist koristati spordi- ja kiigeplats. Metsanädala raames uuriti lasteaia territooriumil olevaid leht- ja okaspuid ning istutati äsja kastanimunast kasvama hakanud väike hobukastanipuu. Koos kooliga osaleti sügisel

spordipäeval ning kultuurimatkal. Igal ülesaarelisel üritusel, isade- ja emadepäeval, Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamisel on olnud lasteaialapsed julged ja särasilmsed esinejad. Lasteaia lustakale jõulupeole on pidevalt lisandunud külalisi küll lasteaia vilistlaste, küll laste sugulaste ja sõprade näol. Teist aastat käisid meie „lõpetajad” koolitunnis emakeelt ja matemaatikat harjutamas. Pinget ja põnevust jätkus kevadisel spordipäeval, aga ka lastekaitsepäeva tuletõrjevõistlusel, kus sai mõnuga vahus ja vees trallitada. Lõpuks sai kooliteele saadetud meie kolm lasteaia lõpetajat – Rachel Sarapuu, Joosep Valm ja Erki Kanarbik.

Jällegi on käes soe suvi ja puhkuste aeg. Täna kõikide lapsevanemaid, kes

on leidnud aega meiega kaasa mõelda, koosolekutel käia, pidanud vajalikuks tihedat koostööd. Täna kõiki peresid, kes ühiselt arenguestlusel osalesid, samuti emasid, kes elavalt oma lapse arengu üle arutlesid. Arenguestluse tõhusus on olnud mõlemast osapoolt – lapse areng on ju jälgitav nii kodus kui lasteaias.

Jana Kokk

Vormsi lasteaia õpetaja

(järg lk. 7)

(algus lk. 6)

Vormsi lasteaias viidi sel kevadel läbi nii lväikeste kasvandike kui ka lastevanemate seas läbi küsitlus, mille tulemustest toome järgnevalt kokkuvõtte.

Lapsesuu ei valeta. Vastasid 9 2 kuni 7 aastast last.

MIKS KÄID LASTEAIAS?

- Et targaks saada
- selleks – ma olen suurem
- et ma olen lasteaialaps
- et suureks saada ja õppida
- muidu ma ei saa targaks
- et suureks saada
- et mu ema ja isa on tööl

- emmega käisin
- emme on tööl

MIDA ARVAD OMA LASTEAIAS?

- Hästi arvan – siin on hea olla
- hea – palju lapsi ja väga-väga hea
- näiteks on lahe olla
- et siin on mul head sõbrad
- mängin
- siin on väga palju lapsi ja siin on lõbus

MIS SULLE MEIE LASTEAIAS KÕIGE ROHKEM MEELDIB?

- Kui ma saan lõuna ajal magada ja kõrgushüpe;
- mängida meeldib;
- et ma saan varsti kooli minna (kui ma teen iga päev tööd);

- näiteks joonistada ja ehitada, õues rattaga sõita ja aabits meeldib mulle ka;
- mängida;
- lego-mäng ja õuesolek;
- autodega mängida, joonistada;
- mänguasjad;
- mängimine õues, eriti suvel.
- magamine, söömine, toas olemine.

MIS SULLE MEIE LASTEAIAS KÕIGE VÄHEM MEELDIB?

- Meeldib küll;
 - pean kohe mõtlema – magamine vot!
 - magamine ei meeldi;
 - meeldib küll;
 - et võõrad lapsed kiusavad;
 - aabits mulle meeldib, teised ei meeldi. Liivakastis on igav ja Põnni talus ja veskis ja püstkodas ei meeldi olla;
 - et poisid kiusavad – nad ei taha, et ma nende mängu lähen;
 - et juuksed lähevad silma ette; tädi Janaga tund, kus on aabits.
- MILLEKS ON VAJA REEGLEID?
- Et lapsed tülli ei läheks;
 - ei tea;
 - et kõik saaksid aru, et kord oleks majas;
 - et lasteaias ei tohi teisi lüüa;
 - et lapsed korralikult käituksid ja kõik oleks korras;
 - kui kooli lähed, pead tark olema;
 - et tüli ei tekiks, et midagi ei juhtuks.

Vanemate rahulolu küsimustik

9 lapsevanemat vastasid erinevatele väidetele 7 palli süsteemis: *Üldse ei nõustu Ei oska öelda Nõustun täiesti*

- Laps tahab hommikuti lasteaeda minna – keskmine hinnang 5,33 (hinnangud 2,4,7,5,7,7,3,6)
- Õpetajate suhtumine lastesse on alati heatahtlik - 6,0 (6,6,5,6,7,5,6,6,7)
- Tean, kellelt saan lasteaias abi, kui mu lapsel on probleeme - 6,33 (7,6,5,6,7,5,7,7,7)
- Lasteaia poolt kodule esitatud nõudmised on mõistlikud - 6,44 (7,7,7,6,7,6,5,6,7)
- Info jõuab lasteaiast minuni alati õigeaegselt, ja saan osaleda lasteaia üritustel - 5,89 (7,6,4,7,7,4,5,6,7)
- Ma olen uhke, et minu laps käib selles lasteaias - 6,67 (7,7,7,7,7,6,6,6,7)
- Usun, et minu laps saab kooli minekuks hea ettevalmistuse - **6,78** (6,6,7,7,7,7,7,7,7)
- Mulle meeldib, et lastevanemate koosolekud on alati sisukad ja hästi läbi viidud - 5,89 (7,7,5,6,7,4,6,6,5)
- Olen rahul lasteaia korraldatud üritustega - **6,78** (7,6,6,7,7,7,7,7,7)
- Olen Vormsi lasteaiaga tervikuna rahul - 6,56 (7,7,7,6,7,6,6,6,7).

2007/2008. õppeaastast jäi enam meelde: huvitavad tegemised, kaardid, üritused, arenguvestlus, **jõulupidu.**

Keskkonna aabitsa intervjuu

Vormsi lasteaias on valmimas järjekordne aabits—keskkonna aabits. Kevadel 29. mail esitas lasteaia õpetaja lastele küsimusi sel aastal õpitu kohta. Sellised toredad ja teadlikud olid meie laste vastused.

A – ATMOSFÄÄR (ÕHUKEST)

Atmosfäär on kosmos, selline asi, kus liigub palju planeete, isegi selliseid, mida keegi ei tea. (Joosep, 7)
Atmosfäär on meid ümbritsev... nagu pilved ja mets ja ... (Rachel, 7)
Atmosfäär on see kiht, mis kaitseb maad. (Erki, 7)

B – BOTAANIKA (TAIMETEAADUS)

Botaanika on see, kui näiteks mõni inimene hakkab taimi uurima. (Rachel)

C – CO₂ (SÜSIHAPPEGAAS)

Süsihappegaas on paha õhk, mis hävitab loodust. (Joosep, 7)

Süsihappegaas on see paha toss, mis tuleb autodelt. (Rachel, 7)

See on tehase suits, mis tuleb välja. See mõjub loodusele halvasti. (Erki, 7)

Ma tean, see tuleb ka autodelt. (Hedvig)

D – DENDROCOPOS

(KIRJURÄHN)

See on kirjurähn – tal on hästi pikk keel. Pistab keele puu sisse ja püüab üraskeid ja sööb nad ära. (Rachel, 7)

(Rachel, 7)

See on üks lind, kes puid toksib. (Erki)

E – ELUSOLENDID

Elusolendid liiguvad, kasvavad,

õitsevad ... (Joosep, 7)

Elusolendid on putukad, puud, põõsad, inimesed, loomad ...

(Karmen, 5)

Elusolendid on need, kes elavad – liigutavad ja oskavad üksteisega rääkida. (Rachel, 7)

F – FLOORA (TAIMESTIK)

Floora on taimed, mis kasvavad ja õitsevad. (Joosep, 7)

Floora tähendab taimi. Taimed

tahavad palju juua ja annavad

meile hapnikku. (Rachel, 7)

Floora on koht, kus kasvavad

taimed. (Erki, 7)

(järg lk. 8)

(algus lk. 7)

H – HÜLJES

Hüljes on veeloom, ta ujub ja sööb kalu. (Joosep, 7)

Hüljes on elusolend, ta on nagu kala, aga tegelikult ei ole kala, on hüljes. (Rachel, 7)

Hüljes on loom. Tal on kala saba, käib vee peal ja on kassi vurrud. (Markus, 7)

Hüljes on see, kes ujub. Ta toitub pisikestest kaladest. (Hedvig, 5)

I – ILM

Ilm on päike, tuul ja vihm. (Joosep, 7)

Ilm on see, mis tuleb taevast. Pilvest tuleb vihmapiisku, kui paistab päike, siis ei saja. (Rachel, 7)

Ilm on ilus. Vahest võib olla tuuline, võib lüüa välku, aga seda juhtub harva. (Markus, 6)

Ilm on see, mis teeb igasuguseid asju – näiteks äike lõhub puud. Päike annab igasuguseid vitamiine ja on laste sõber. Vihm kastab, et lilled oleksid ilusad ja värsked. Tuul puhub igasugused valud ära. (Hedvig, 5)

J – JÄÄTMED

Jäätmed tekivad prügist, sellisest asjast, mida kodus kasutatakse. (Joosep, 7)

Jäätmed on need, mis näiteks tulevad igasugustest söögiasjadest. Jäätmed viiakse prügimäele ja kajakad söövad neid. (Rachel, 7)

Jäätmed – see on prügi. Jäätmeid töödeldakse ümber. (Erki, 7)

Jäätmed on need, mida mõned ei tea, kuhu jäätmed tuleb visata. Mõned näiteks viskavad maha ... (Hedvig, 5)

K – KALAD

Kalad on sellised veeloomad, kes söövad vihmausse. (Joosep, 7)

Kala on elusolend. Tema ujub vees, maa peal ei saa hingata. Tal on ujupõis ja saab ainult vees hingata. (Rachel, 7)

Kalad on need, kes ujuvad. Mõned on haikalad. Kala tunneb selle järgi ära, et ta ei räägi, tal on uimed ja kolmnurkne saba. (Hedvig, 5)

L – LINNUD

Linnud on need, kes laulavad. Nad oskavad ainsana lennata. (Joosep, 7)

Linnud on need, kes sidistava-sädistavad õues hommikust saadik. (Markus, 6)

M – METS

Mets on koht, kus kasvavad puud. Puud annavad meile värsket õhku. (Joosep, 7)

Mets on see, mis toodab hapnikku ja seal on palju loomi. Metsa tuleb maha ka raiuda – mõned on haiged puud ja annavad teistele haigust edasi. (Rachel, 7)

Mets on ilus ja sinna ei tohi prügi panna, autoga ei tohi metsas eriti sõita, suuri madauke ei tohi teha – see kahjustab metsa. (Markus, 6)

N – NAHKHIIR

Nahkhiir on selline loom, kes ärkab ja lendab öösel. Suust tulevad tal sellised hellilained, mis pörkavad tagasi, siis ta teab, et mingi asi on ees. (Joosep, 7)

Nahkhiir on selline olend, kes oskab pimedas lennata. (Rachel, 7)

Nahkhiiret oskavad lennata, neil on lahedad tiivad. (Markus, 6)

Nahkhiir on selline olend, kes lendab nagu lind, aga ta on ainult öösiti väljas. (Hedvig, 5)

O – ORHIDEED

Orhideed on ilusad lilled, mis meenutavad tulpe. Neid on igasugust värvi, nad on kaitsealused, sest neid on vähe. (Joosep, 7)

Orhideed on looduskaitse all taimed, hästi haruldased, neid ei tohi korjata. (Rachel, 7)

Orhidee on üks lill, väga ilus. Korjata ei tohi. (Hedvig, 5)

P – PUTUKAD

Putukad on väikesed loomad, neid on hästi palju liike, mõned imevad verd. (Joosep, 7)

Putukad on hästi tillukesed ja neil on kuus jalga. (Rachel, 7)

Putukad on väikesed, mõnedel on väikesed tiivad. Neil on kuus jalga. (Erki, 7)

Putukad on igasugused – näiteks pika sabaga, sutsavad oma tagasabaga. (Markus, 6)

Putukad on need, kes lendavad, aga pole linnud, sest nad ei laula ja mõned imevad verd. (Hedvig, 5)

R – ROOMAJAD

Roomajad on need, kes roomavad, näiteks sisalikud, rästikud, nastikud. (Joosep, 7)

Madu on roomaja, näiteks sisalik. (Markus, 6)

Roomajad on elusolendid, kes ainult roomavad – sisalikud ja ussid. (Erki)

S – SEENED

Seened on söödavad ja mitesöödavad. (Joosep, 7)

Seened on sellised olendid, kellel on jalad ja kübar. (Rachel, 7)

Seened on ühed söögiasjad, aga mõned ei ole. (Markus, 6)

Mõned on väga mürgised, teised pole. Mõned tuleb enne ära serveerida või grillida – on väga mõnusad. (Hedvig)

T – TULI

Tuli teeb loodusele halba – põletab kõik puud ära, mõnikord põleb hästi palju metsa ja see on loodusele kahjulik. (Joosep, 7)

Tuli on väga ohtlik ja võib terve metsa põlema panna. Tuli ka elab. (Rachel)

Tuli põleb ahjus. Vahest läheb maja põlema. (Markus, 6)

Tuli on värk, mis läheb põlema, eriti suvel, kui ei ole tulega hoolikas. (Erki)

Tuli on see, mis annab soojust. (Hedvig, 5)

U – ULUKID

Ulukid on metsloomad, keda jahimehed jahivad. (Joosep, 7)

Ulukid on metsa jahiloomad. (Erki, 7)

Ulukid on need, kes uluvad, nad elavad metsa sees. (Hedvig, 5)

V – VEEKOGUD

Neid on suuri ja väikseid. Suured on ookeanid ja mered., väikesed on tiigid ja järved. (Joosep, 7)

Veekogud on need, kus sees on vesi – kraavid, jõed, järved, mered. (Rachel, 7)

Veekogu on asjad, mis voolavad. (Erki, 7)

Veekogud on need, mis annavad vett, näiteks allikas, kraan, dušš. (Hedvig)

Õ – ÕISTAIMED

Õistaimed on taimed, mis õitsevad. (Joosep, 7)

Õistaimed on need taimed, mille küljes on õied. (Rachel, 7)

Õistaimed on need, mis kasvavad looduses. ((Erki, 7)

Ä – ÄMBLIK

Ämblik on nagu putukas, tal on kaheksa jalga. (Joosep, 7)

Ämblik on see, kellel on kaheksa jalga ja tema on olend, kes sööb kärkseid ja sääski. (Rachel, 7)

Kaheksa jalga on tal – ümar ja väike, mõned on suured. (Markus, 6)

Ämblikud on need, kes püüavad igasuguseid putukaid ja teevad nurkades oma pesa. Näiteks kärbsed jäävad sinna kinni, ämblik imeb tema vered ära ja jääb ainult kuiv kärbes, krimpikus. (Hedvig, 5)

Õ – ÕÖBIK/ ÕÖKULL

Õöbik on lind, kes laulab erineva viisiga. (Joosep, 7)

Õöbik on laululind, kes näitab end ainult õhtuti. (Rachel, 7)

Õöbik on laulja, ta on kõige ilusam laulja, on käblikust veidi suurem. (Hedvig, 5)

Õökull on rõövlind, kes pimedas näeb väga hästi ja magab ainult päeval. (Joosep, 7)

Õökull on see, kes öösel lendab, ta ei ole päris lind, teeb ainult hu-uu, uh-uu. (Hedvig, 5)

Ü – ÜRASK

Ürask on putukas ja elab puu koore all ja õonestab puud. (Joosep, 7)

Üraskid on ussid, kes ronivad puu koore all sinkat-vonkat ja teevad sinna käigud. (Rachel, 7)

Ürask on puu rikkuja, teeb puu sisse käike ja rähnid toksivad. (Markus, 6)

Ürask on see, kes peidab ennast puu koorte alla ja rähn toksib, et üraskid kuuleks. Rähn tahab üraskit ära süüa – oma pika keelega limpsab ja ongi suus. (Hedvig, 5)

Veebruarimetsades

Seda lugu võiks alustada InBoili sõnadega: „Sellel talvel ei tulnudki lund, kuigi astroloog ennustas sadu...“.

Jah, tõepoolest – on olnud erakordselt soe, pehme ja lumevaene talv. Nüüd on juba veebruari keskpaik ja vaevalt see külm ja pakane enam tulla jõuavad. Ja ongi ehk parem, nagu nii ilmutavad mets ja maa juba esimesi kevademärke ning kui nüüd veel tõsiseks talveks peaks minema, satub vaene loodus veelgi enam segadusse kui ta juba niigi on.

Veebruarikuine mets pole enam sugugi nii vaikne ja tardunud nagu ta oli veel detsembris-jaanuaris. Nüüd on ta täis isesugust tummist ja magusat hõngu, mis imelikul kombel kananaha ihule toob ning südame ärevalt põksuma paneb. Ometi on

võimatu määratleda, kust see lõhn tuleb või millest- metsast või maapinnalt või veel kusagilt mujalt.

Kogu metsaalune on halli-rohelise-pruunikirju, vaid teeradadel leidub siin-seal pisut paari päeva tagust lõrtsiräbu. Tihkest valkjast udust tilkuvate sihvakate mändide all kõndides märkan ühtäkki kellegi tohutuid ümmargusi sõrajälgi. Kes see muu kui põder, järeltan jälgi pisut lähemalt uurides.

Edasi matakates adun ootamatult, et olen poolkogemata selle võimsa looma radu jälginud pea terve oma rännaku, sest hoolimata pea olematust lumest on aeg-ajalt tema jälgi näha ka pehmel maapinnal. Kuidagi uhke, ent samas ka pisut kõhe tunne on...

Metsloomade söödapaigast möödudes avan vaikselt selle ukse,

et mullusuvise heina hõngu sõormeisse tõmmata. Ning siis juba tagasiteele.

Olen juba poolel teel kodu poole kui äkki hakkab kusagilt kõrgelt puulatvadest kuulduma üks imepeenike lauluviis. Seisatan ja kuulatan – kas tõesti põialpoiss? Jah tõesti, tema see on, läbi vanade puude ägiseva kriiksumise ja tasase tuuleüha männilavades kostab seda valsilaadset ja kõrget tsiitsitamist üha uuesti ja uuesti.

Hiljem leian oma arvamise kohta kinnitust ka tarkadest raamatutest, mis ütlevad, et see kuningliku kollase krooniga linnukübe hakkab meie metsades laulu lööma tõe poolest juba veebruaris.

Külli Kivi

Linnuloendusest Vormsil

Igal aastal toimub üle Eesti **talvituvate veelindude loendus**, mille algatajaks oli pool sajandit tagasi Erik Kumari, tuntud ornitoloog. Selle eesmärk on paremaid kaitsemeetmeid välja töötada ja kasutusele võtta. Talvitumise ajaks loetakse november kuni aprill. Loenduse aluseks on sektorite kaart; vaatlustoru ja binokliga näeb rannikulähedaselt alalt, aga avamere madalikualadel talvitujate vaatlemiseks korraldatatakse lennuloendus. Viimastel aastatel on talvituvate lindude arv vähenenud – põhjuseks võib olla ka laienev merereostus.

Ornitoloog Tarvo Valkeri sõnul loendati sel aastal Läänemaa rannikualal arvukamalt aule (6000 isendit), sõtkaid (2000) ja kühmnokk-

luiki (1200). Ornitoloogide arvates oli üllatavalt vähe aule (arvestatud ei ole avamerel talvitujaid), talvituvaid luiki tavapärasest märgatavalt enam (sh ka laululuiki), üle keskmise oli ka rohu- ja jääkosklaid, väikekosklaid seevastu vähe (vaid Vormsis oli neid tavapärasest märksa enam). Loendustel ei nähtud ühtegi kauri, nähti vaid ühte tuttpütti ja vähe vaeraid.

Vormsi loendus toimus 12 ja 14. jaanuaril, loenduse ajal jääolud merel muutusid. Tulemus oli selline: kühmnokk-luiki – 617, laululuiki – 6, naerukajakaid – 21, merikajakaid – 2, hõbekajakaid – 80, merikotkaid – 3, sinikael-parti – 25, aule – 11, sõtkaid – 135, väikekosklaid – 91, rohukosklaid – 13, jääkosklaid – 239.

Igal kevadel tehakse ülevaade **kotkaste pesitsemise** kohta. Sel aastal on kotkaurija Renno Nellise sõnul Vormsis pesitsemine hea. Teadaolevatest 5 merikotka püsielupaigast oli kahes asustatud pesas 2 järeltulijat ja ühes 1. Üks pesa oli küll asustatud, kuid millegipärast sel aastal kotkastel järeltulijaid ei olnud. Võrdluseks – Hiiumaal oli sel aastal kotkaste pesitsus halb. Vaatluste esialgse kokkuvõtte järgi on suurenenud Vormsi rannaniitudel rannaalade taaskasutamise tulemusel **kurvitsaliste arvukus**. Sel aastal tegi täpsema loenduse Hosby rannaniidulal Tarvo Valker.

Vana kaptenimaja

Septembri algus. Esimesed kuldseks koltunud lehed vanarohelise taustal. Kergelt uduhatune hommikuveerand. Meeletu, pisut ängistavaltki tugev raudnõgeste hõng kõikjal.

Olen külas ühel vanal majal.

Päikeses halliks pleekinud seinalauad, tühjad aknaruudud, umbekasvanud uksekohad. Kes siin küll kunagi elas, miks ja kuhu siit läks? Ning milliste tunnetega ta oma kalli kodu ajahamba hoolde usaldas?

Peaaegu ei sõandagi sisse astuda, imelikult valulev tunne rõhub südant. Nagu lähaksin avastama midagi püha ja keelatud. Siiski...

Juba lävel hoovab vastu rõsket jahedust ning tolmusegust hämarust. Paar sammu tehtud, jään nõutult seisma - igas suunas hargnevad ukseavad, eespool aimub trepi piirjooni. Pisut kõheldes kiikan siis hetkeks sisse igast avast ning ohkan – kõik on nii lagunenu või lõhutud, et pea võimatu on lasta kujutlustel tulla. Raske on aimata, kuidas siin kõik kunagi oli, jäänud on vaid kauge meenutus siledatest põrandalaudadest, akende ees lehvivatest pitskardinatest ning nurkades lõsutatavad vaid armetud kihvunnikud kunagistest ahjustest...

Trepp teisele korrusele kannab veel, aga poolpehastunud ja pudedate laetalade otsas turnimine on omaette paras kunsttükk. Peale paari katset

otsustan eluga riskimast loobuda seda enam, et näib, nagu tahaks see iidne hoone midagi ka vaid enda teada jätta. Ettevaatlikult suundun tagasi alla ning sealt päiksevarjudes virvendavasse õue.

Metsistuvast aias avastan aina enam ümberkaudse võsaga ühtekasvava viljapuuaia, millest siiski eristuvad veel jändrikud õuna- ja tüüakalt okslikud pirnipuud. Kõik muu väljas aga on juba ammu naatide, nõgeste ning putkede võiduka pealetungi ohvriks langenud.

Siit-sealt turritavad kõrgest rohust kõrvalhoonete sissekukkunud katuste palgiotsad otsekui abipaluvad muhklikud käed ning taamal kaardub punastest tellistest keldrivõlv, mille uksele veel luukki, ehkki kiivavajunud, ees. Sealt sisse kiigata ei sõanda sellegipoolest.

Rohi muutub aina kõrgemaks kuni takistab tihedate põldmarjaväätidega kogu liikumise sootuks. Pöördun ringi ning heidan viimase pilgu ümbritsevale. Maja nagiseb ja ägiseb vahelduvates tuulehoogudes, kusagil selle sisemuses undab ja krigiseb miski õõvastavalt. Sammaldunud tarajupiga ümbritsetud aias aga valvab kogu metsikuse üle A-kujuline elektripost, sirutudes kõrgelt üle ümbritseva võsa ning lokaalsete söötis põldude. Ta nagu ootaks veel. Ta nagu loodaks veel...

Külli Kivi

Teated

Alates 25. juunist kuni suve lõpuni on **Vormsi raamatukogu** avatud **E-R 10.00-14.00**.

Vormsi Lasteaed-Põhikool ootab kõiki vilistlasi tähistama Vormsi kooli **70. sünnipäeva 28. juulil** kell 10.00 – 17.00. Palutakse registreeruda enne 18. juulit. Kool soovib koostada fotoülevaate lõpetajatest — kui võimalik, võtke palun kaasa pilt oma lennust; teretulnud on ka muud huvitavad fotod oma kooliajast. Info ja registreerumine: age@vormsi.ee, tel. 4729448

29. juunist 4. juulini toimub **Vormsi—Libatse laste suvelaager**, mille teemaks on sel aastal loomad. Palume tähelepanelikkust Vormsi teedel liikuvate noorte jalgratturite suhtes.

29.—30. juunil toimub Vormsi käsitöö seltsi ettevõtmisel **nõelvilimise kursus**. Juhendab Maaja Kallas. Soovijatel palun registreeruda; kursuse tasu 300 krooni, käsitööseltsi liikmetel 150 krooni (Ene Rand).

14.-17. aug. toimub **hiiu kandle suvelaager** Vormsis. Kellel soov pilliga lähemat tutvust teha ja pillimängu õppida, andke teada Age Kõiveerile (telefon 53074046).

Teabelehe väljaandja:
MTÜ Läänerrannik.
Vormsi, Läänemaa
Telefon
47 32174
e-mail:
laanerannik@hotmail.ee

